

ЛЕКЦІЯ 2.2 ТРУДОВА МІГРАЦІЯ

Трудова міграція – переміщення працездатної особи з метою працевлаштування на певний термін.

Працездатність людини – здатність до трудової діяльності, яка залежить від стану здоров'я людини.

Відповідно до Закону України «Про зовнішню трудову міграцію», **трудова міграція** – це переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування.

Однією з основних ознак міграції фізичних осіб є перетинання державних кордонів або меж адміністративно-територіальних одиниць – держави, області, міста, району тощо. На цій підставі вирізняють зовнішню та внутрішню міграції. Зовнішню міграцію фізичних осіб, пов'язану з перетинанням державного кордону, називають також міжнародною.

Для виокремлення потоків мігрантів, які прямують з конкретної країни, застосовується поняття **еміграція** (від лат. *emigratio* – «виселення», «переселення») – масове переселення з батьківщини в іншу державу; тривале перебування за межами батьківщини внаслідок переселення.

Для потоків у країну – **імміграція** (від лат. *immigratio* – «вселення») – в'їзд у державу іноземця чи особи без громадянства на тривале або постійне проживання.

Розрізняють ще міжконтинентальну та внутрішньоконтинентальну міграцію фізичних осіб.

Заробітчянство – тенденція до територіального переміщення працездатних осіб з метою працевлаштування на певний термін та заробітків.

Праця за кордоном – оплачувана трудова діяльність трудящого-мігранта за кордоном, заради якої він виїжджає за межі країни, громадянином якої є та в якій постійно проживає.

Трудовий мігрант – особа, яка на тимчасовий термін виїжджає займатися, займається (або займалася) оплачуваною діяльністю до іноземної країни.

Член сім'ї трудового мігранта – особа, що перебуває з мігрантом у шлюбі, діти та інші особи, що перебувають на їхньому утриманні та визнаються членами родини відповідного до чинного законодавства країни походження.

Трудова міграція – поширена світова практика, яка найчастіше обумовлена економічними проблемами конкретного мігранта або ж країни загалом.

Інша сторона питання – нестача робочих рук в одних країнах при їх надлишку в інших. Тим не менш, більшість досі вважають трудову міграцію економічною проблемою, а не успішним вирішенням. Але чи це справді так?

На рис. 1 ми можемо побачити кількість міжнародних мігрантів за групою доходів Світового банку в місці призначення, 2000–2020 рр.

Економічні причини міжнародної міграції робочої сили: нерівномірний економічний розвиток країн світового господарства; рівень економічного розвитку держави; рівень соціального розвитку; рівень зайнятості населення (безробіття); рівень доходів населення;

Соціально-політичні причини міжнародної міграції робочої сили: соціально-політичний розвиток окремих регіонів; політична нестабільність; військові перевороти; політичні перевороти;

Релігійно-етичні причини: повернення емігрантів на етнічну батьківщину; міграція релігійних сект із країн в країну.

Природні причини міжнародної міграції: стихійні лиха (паводки, землетруси і т.д.)

Ситуація в Україні

В Україні трудова міграція отримала нову хвилю популярності із підписанням безвізового режиму з Євросоюзом.

Понад \$12 млрд щорічно повертаються в країну переказами від трудових мігрантів. За останніми даними Національного банку України за результатами 2021 року цей показник може вирости на 11% у порівнянні з 2020 роком.

Сьогодні перекази від українських заробітчани є одним з основних джерел відновлення економіки країни.

За даними [дослідження міжнародної міграції](#), яке проводила ООН в 2020 році, Україна посідає 8 місце серед топ-країн за кількістю людей, які виїжджають на роботу за кордон.

Проте цікаво інше: статистика ООН говорить про 5-5,5 мільйонів трудових мігрантів, тоді як експертна спільнота всередині країни озвучує цифру в 3 мільйони.

Різниця у 2,5 мільйона демонструє давно існуючу проблему: легальне працевлаштування з чітко визначеними умовами чи нелегальний виїзд і сумнівна можливість заробити більше.

Проте тут важливо розуміти, що практика нелегального працевлаштування українців в країнах ЄС досі процвітає не тому, що ніхто не пропонує офіційні вакансії з прозорою та безпечною процедурою виїзду на роботу.

Проблема України в тому, що інтенсивний потік трудових мігрантів виник раніше, ніж цей ринок почав ставати цивілізованим: були прийняті регулюючі законопроекти та сертифікації, створені профільні асоціації й ліцензійні рекрутингові агентства.

Сьогодні для якісної імплементації трудової міграції в економічну систему України недостатньо "Закону про трудову міграцію" та прийнятої стратегії міграційної політики до 2025 року.

Щоб повторити успіх Філіппін, уряд повинен на законодавчому рівні ввести зобов'язання щодо дотримання рекрутинговими компаніями міжнародних стандартів та сертифікацій.

Обов'язковими мають стати 13 загальних принципів справедливого найму, розроблені Міжнародною організацією трудової міграції, а також принцип "Працедавець платить (Employer Pays Principle)", запроваджений Інститутом прав людини та бізнесу.

13 загальних принципів справедливого найму

1. Прийом на роботу має відбуватися таким чином, щоб поважати, захищати та виконувати міжнародно визнані права людини.

2. Наймання повинно відповідати встановленим потребам ринку праці, а не служити засобом для витіснення чи скорочення існуючої робочої сили, зниження стандартів праці, заробітної плати чи умов праці чи іншим чином підриву гідної роботи.

3. Відповідне законодавство та політика щодо працевлаштування та найму повинні застосовуватися до всіх працівників.

4. При підборі на роботу слід враховувати політику та практику, які сприяють ефективності, прозорості та захисту працівників у процесі, наприклад, взаємне визнання навичок та кваліфікації.

5. Регулювання діяльності з працевлаштування та підбору персоналу має бути чітким, прозорим та ефективним.

6. При прийомі на роботу з закордону слід дотримуватися відповідних національних законів, правил, трудових договорів і відповідних колективних договорів країн походження, транзиту та призначення.

7. Ніякі збори за найм або пов'язані з ними витрати не повинні стягуватися з працівників або шукачів роботи або іншим чином нести їх.

8. Умови найму працівника повинні бути визначені належним, перевіреним і легко зрозумілим способом, і бажано за допомогою письмових контрактів відповідно до національних законів, правил, трудових договорів і відповідних колективних угод.

9. Угоди працівників щодо умов найму та працевлаштування мають бути добровільними та вільними від обману чи примусу.

10. Працівники повинні мати доступ до безкоштовної, вичерпної та точної інформації щодо їхніх прав та умов найму та працевлаштування.

11. Слід поважати свободу працівників пересуватися всередині країни або залишати її. Документи, що посвідчують особу та контракти працівників, не повинні бути конфісковані, знищені або збережені.

12. Працівники повинні мати можливість припинити свою роботу і, у випадку трудових мігрантів, повернутися до своєї країни.

13. Працівники, незалежно від їхньої присутності чи правового статусу в державі, повинні мати доступ до безкоштовних або доступних за ціною скарг та інших механізмів вирішення спорів у випадках імовірного зловживання їхніми правами в процесі наймання.

При цьому враховується географічний, економічний та соціально-демографічний чинник країни, де знаходиться рекрутингова компанія. Окрім підвищення експертизи, такі сертифікації є гарантом якості роботи рекрутерів, а також відкривають додаткові можливості співробітництва та пропозиції вакансій від топових компаній зі всього світу.

Отримання українськими компаніями таких міжнародних сертифікацій стане гарантією захисту інтересів трудових мігрантів, забезпеченням їхньої безпеки та покращенням умов праці.

Нині ж ринок міжнародного працевлаштування перебуває у жахливому стані: українці звикли, що за пошук роботи доводиться платити, що неофіційне працевлаштування забезпечить їм більш високу зарплату "тут і зараз", а зароблені кошти краще передавати готівкою через нерегулярних перевізників.

Це все культивувалося роками, тому наше першочергове завдання – показати трудовим мігрантам, що є інша реальність, де підбір вакансії безкоштовний для претендента, де рекрутер не залишить вас наодинці одразу після приїзду до країни призначення та допоможе уникнути шахрайства чи потрапляння до трудового рабства.

Проте доки Україна лише наближається до законодавчих змін у цьому питанні, трудовим мігрантам з України варто залишатися пильними та працевлаштовуватися лише офіційно, за допомогою рекрутингових компаній.

Адже спеціалісти, що мають відповідні дозволи та ліцензію, обов'язково допоможуть в усіх питаннях, починаючи із відкриття робочої візи та отримання офіційного запрошення від працедавця, до вирішення логістичних, побутових та адаптаційних проблем мігранта.

Шукачам роботи за кордоном, у свою чергу, варто провести підготовчу роботу: зробити ксерокопії усіх важливих документів, створити невеликий довідник телефонів та адрес на екстрені випадки, ознайомитися із трудовим законодавством та культурними особливостями країни призначення.

Тоді процес пошуку роботи та працевлаштування за кордоном буде безпечним та комфортним, а цей досвід – лише позитивним.

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ (ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ БІЖЕНЦІВ)

За даними ООН, станом на 31 грудня 2023 року було зареєстровано 6,4 млн українців за кордоном. Але ці дані враховують і тих українців, які виїхали (чи примусово були вивезені) до росії та білорусі. Якщо не зважати на українців, які перебувають на території країн-агресорів, то їхня чисельність становить 5,1 млн.

На сайті Євростату можна знайти розподіл українських біженців за країнами перебування. Станом на кінець січня 2024 року, близько 4,3 млн осіб мають статус тимчасового захисту в країнах ЄС. Найбільша кількість біженців мешкає в Німеччині – 1,3 млн осіб, Польщі – 951,6 тис. та Чехії – 381,2 тис.

Водночас у розподілі кількості біженців на одну особу в країні лідирує Естонія – близько 37 українців на 1 тис. жителів. Лише дві інші європейські країни, які не є членами ЄС, повідомляють про більшу частку біженців щодо свого населення. У Молдові біженці становлять майже двадцятку частину населення, а в Чорногорії – більш ніж десяту.

У розподілі за статтю від серпня 2022 до січня 2024 у країнах Європи частка чоловіків зростає з 31% до 37%. Найбільше зростання було зафіксовано у Нідерландах — на 22 в. п. (з 16% до 38%). У Франції, Польщі та Норвегії

частка чоловіків зростає на 8 в.п. (з 21% до 29% у Франції, з 31% до 37% у Польщі та з 34% до 42% у Норвегії).⁹

За межами Європи найбільшими країнами за кількістю прийнятих від початку повномасштабного вторгнення українців є США, Канада і Велика Британія: станом на 28 листопада 2023 в Канаді перебувають близько 210,2 тис. українців, 11 у США — близько 280 тис. станом на 21 березня 2023, 12 а у Великій Британії — 253,2 тис. станом на 6 лютого 2024 року.¹³ Також велика кількість українців з різних причин, зокрема через насильницьке вивезення, потрапила до Росії. У цьому разі достатньо складно оцінити їхню справжню кількість. За даними ООН, яка зважає на інформацію офіційних російських джерел, станом на 30 червня 2023 року в Росії перебувають майже 1,3 млн українців. У Білорусі — приблизно 40 тис. осіб станом на кінець 2023 року.¹⁴ Таким чином, зважаючи на дані реєстрації в країнах перебування, загальна кількість українців, які виїхали чи були вивезені за кордон через повномасштабне вторгнення, становить 6,4 млн осіб.

ПЕРЕТИН КОРДОНУ: ДЖЕРЕЛА ДАНИХ ТА ОЦІНКА САЛЬДО

Інше джерело даних, яке ми використовуємо, — кількість перетинів кордону з України та в Україну. Якщо з України виїхало більше людей, ніж повернулося, ми робимо припущення, що решта залишилася за кордоном.

Дані щодо перетину кордону доступні як від Державної прикордонної служби України (ДПСУ), так і від прикордонних служб сусідніх країн. Також УВКБ ООН надає дані перетину кордону від офіційних структур країн, які мають спільний кордон з Україною (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія й Молдова). За даними ООН за 2022 рік та ДПСУ за 2023-2024 роки, від початку повномасштабного вторгнення з України виїхало 30,2 млн людей, а в'їхало — 26,9 млн станом на 31 січня 2024 року.

ПОРІВНЯННЯ КІЛЬКОСТІ БІЖЕНЦІВ З ДВОМА ПОПЕРЕДНІМИ ХВИЛЯМИ ОПИТУВАННЯ

Таблиця 1 (див. презентацію) ми показуємо, як змінилась наша оцінка щодо кількості українців за кордоном за 2022 рік за нашою новою методологією, порівняно з нашою попередньою запискою. Через зміну методології, наша оцінка загальної кількості біженців знизилась. У першій записці, присвяченій біженцям, ми ідентифікували 3,3 млн осіб, які виїхали з України через країни Європи та не повернулися у 2022 році. Зараз ця цифра менша, бо ми змінили дані щодо в'їздів у Молдову. Раніше ООН враховували будь-які способи в'їзду українців на територію країни, а тепер вони подають дані щодо кількості осіб, які перетинали тільки наземний кордон з Україною. Для розрахунку осіб, які виїхали до Росії та Білорусі і там залишилися, у першій записці про біженців, ми використовували оцінки українських урядовців у 1,5 млн. Вже у другій (фінальній) записці оперували даними ООН. Вони спиралися на дані офіційних російських джерел. Згідно них, на території Росії перебували близько 1,3 млн українців. Схожі розрахунки наводив і російський комітет «Громадянська співпраця», засновуючись на даних грошових виплат українцям.¹⁵ У цій записці ми продовжуємо оперувати цими

ж даними ООН щодо осіб, які перебувають на території Росії або Білорусі, - 1,3 млн осіб.

Також, у попередніх записках ми не мали інформації з опитування, скільки відсотків українців виїхали до країн Європи через Росію чи Білорусь, тому робили припущення нижньої та верхньої межі тих, хто виїхав через ці країни (0,5-1,4 млн осіб та 0,5-1,6 млн осіб за лютий — грудень 2022). Тоді, ми використовували дані УВКБ ООН, які засновувалися на російських даних. Згідно з ними, кордон з України до Росії чи білорусі перетнули приблизно 2,9 млн українців у період між 24 лютого та 3 жовтня 2022 року. Спочатку, ми рахували різницю тих, хто виїхав у країни Європи через Росію та Білорусь на основі даних українських посадовців. І в першій записці таких було 1,4 млн осіб. Це була наша верхня межа. А нижню межу в 500 тис. осіб ми обрали через дані ЗМІ про кількість біженців, які виїхали з Росії до інших країн. Однак потім в ООН уточнили, що у Росії та білорусі залишається майже 1,3 млн українців. Тому ми змінили показник верхньої межі до 1,6 млн в нашій другій записці. А показник нижньої межі зберігся на попередньому рівні – 500 тис. осіб. Наразі ми використовуємо оцінку на основі даних опитування, однак, варто зазначити, що деякі українці можуть не бажати зізнаватись у тому, що виїхали через територію Росії через ефект соціальної бажаності. Тож наша поточна оцінка є нижньою межею оцінки кількості українців, які виїхали через Росію.

ПЕРЕТИНИ КОРДОНУ: ДАНІ ЗА 2022-2024 РОКИ

Для аналізу використані дані від ООН за 2022 рік та ДПСУ за січень 2023 — січень 2024. За лютий-грудень 2022 року ми беремо суму сальдо виїздів та в'їздів в/з Україну(и) згідно з даними ООН, це 3,1 млн осіб. За січень 2023 — січень 2024 — дані від ДПСУ, це 220 тис. українців, які виїхали і не повернулися.

Відомі оцінки за даними щодо біженців, які публікувала ООН. Так за січень-червень 2023 року приблизно 500 тис. осіб виїхали з України і не повернулися. За аналогічний період, за даними ДПСУ, 240 тис. осіб виїхали і не повернулися (якщо йдеться лише про громадян України, то їх 253 тис. осіб). **Головна причина змін** — значна розбіжність між даними, які публікуються на сайті ООН, та тими, що надають прикордонні служби України та інших країн. Наприклад, дані Польщі, без урахування перших місяців повномасштабного вторгнення, є дуже наближеними до даних від ДПСУ. Тоді як дані від УВКБ ООН від квітня 2022 року різняться з інформацією від прикордонних служб Польщі та України. Це стосується як абсолютних перетинів у бік України і Польщі, так і сальдо виїздів/в'їздів. Наприклад, у січні 2023 року, за даними ООН, 714 тис. осіб виїхало з України, а 608,5 тис. осіб повернулося. Тоді як за даними Польської прикордонної служби, 722,1 тис. осіб в'їхали до Польщі, а 657, 6 тис. осіб виїхали до України. Схожі дані подали і в ДПСУ: 723,6 тис. осіб виїхали з України, а 656,1 тис. осіб в'їхали в Україну. Порівнюючи сальдо виїздів та в'їздів за січень 2023 року, то за даними ДПСУ це 68 тис. осіб, які виїхали і не повернулися, Польської прикордонної служби — 65 тис. осіб, а ООН — 106 тис. осіб. Щодо Словаччини, то дані УВКБ ООН є нижчими, ніж ті, що подають ДПСУ та Словацька прикордонна служба.

Оскільки дані прикордонних служб сусідніх країн та дані ДПСУ є наближеними один до одного (окрім перших тижнів після початку повномасштабного вторгнення, коли ДПСУ могли не враховувати усі виїзди з України), ми вважаємо дані ДПСУ за січень-грудень 2023 року більш надійними за дані УВКБ ООН і будемо використовувати їх у подальших розрахунках. У вільному доступі ми знайшли дані щодо перетину кордону з Україною з боку / у бік Польщі від Straż Graniczna Polska (Прикордонна служба Польщі). Дані від Угорської прикордонної служби ми використовували і до цього, але вони враховували лише осіб, які в'їжджають до Угорщини з України. Також ми надіслали запити щодо надання даних усім країнам-сусідам західного кордону України, окрім Польщі. Нам відповіла Словацька прикордонна служба та Румунська прикордонна служба. Тож у цій записці, на відміну від попередніх, ми використовуємо не виключно дані від ООН (за 2022 рік), а дані від ДПСУ (за січень 2023 — січень 2024). Ми звернулися до ООН, щоб з'ясувати цю ситуацію. На жаль, їхня відповідь не дала можливості зробити висновки про причини цих відмінностей у даних. ООН стверджує, що дані надають самі країни. Однак, як ми вже переконалися, між цими даними існують значні розбіжності.

З огляду на зміну джерела даних змінилися й фінальні показники в'їзду та виїзду. Станом на кінець січня 2024 року від початку повномасштабного вторгнення виїхало 30,2 млн людей, а в'їхало 26,9 млн. Таким чином, за кордоном залишається приблизно 3,3 млн українців, які виїхали після початку повномасштабного вторгнення через західний кордон. Проте до цього показника треба ще додати кількість українців, які виїжджали до інших країн Європи через Росію. В опитуванні, проведеному Info Sapiens, ми запитали респондентів, яким чином вони виїжджали з України. Таких, що були змушені перетинати кордон з Росією чи Білоруссю, щоб отримати прихисток в інших країнах, виявилось 7,5% (або 250 тис. осіб, які виїхали за кордон і не повернулися від лютого 2022 до січня 2024). Їхню кількість потрібно додати до кількості тих, хто виїхав через західний кордон. Таким чином, за кордоном залишається близько 3,6 млн українських біженців без врахування осіб, які перебувають на території Росії або Білорусі (за даним ООН, таких 1,3 млн осіб). Якщо ж порівняти ці показники, то загальна кількість українських біженців сягає 4,9 млн осіб. Може виникнути запитання, чому ми не використовуємо дані ДПСУ за 2022 рік. У перші тижні повномасштабного вторгнення спостерігалися труднощі із точною фіксацією перетинів кордону. Тому дані ДПСУ за 2022 рік є неповними, замість них ми використовуємо дані ООН за 2022 рік, додаючи до них дані Державної прикордонної служби України за січень 2023 — січень 2024.

Нижче зображено різницю між виїздами та в'їздами через західні прикордонні пункти (табл.2 та рис. презентації). Щодо Польщі, то дані ООН зафіксували більшу кількість українців за кордоном, ніж відомості від прикордонних служб України та Польщі. Ця розбіжність особливо зросла у липні 2023 року, коли ООН змінила свій підхід до публікації даних щодо перетинів із Польщею, перейшовши від щоденних оновлень до щотижневих

або щодвотижневих звітів. Згідно з даними, від квітня 2022 року дані від прикордонних служб Польщі та України були дуже близькими один до одного, хоча не ідентичними.

Зі Словаччиною ситуація схожа: дані від ООН свідчать про більшу кількість українських біженців за кордоном. Проте різниця між виїздами та в'їздами, за даними Словацької та Української прикордонних служб, майже однакова від квітня 2022 року, коли фіксація перетинів з боку ДПСУ нормалізувалася.

ДИНАМІКА ПЕРЕТИНІВ КОРДОНУ

Ми можемо проаналізувати динаміку перетину кордонів, щоб зрозуміти, збільшується, зменшується чи залишається стабільною кількість українських біженців за кордоном.

Найбільша кількість українців виїхала за кордон у перші тижні повномасштабного вторгнення: наприкінці лютого — на початку березня 2022 року. За березень 2022 за кордон виїхало 3 млн українців — найбільше за час повномасштабного вторгнення. У квітні 2022 року з України продовжувало виїжджати більше українців, ніж повертатися (за квітень 2022 виїхало на 210 тис. українців більше, ніж повернулося). Однак уже у травні 2022 кількість виїздів сповільнилася і між травнем та вереснем 2022 більше людей поверталось в Україну, ніж виїжджало. Після початку інтенсивних обстрілів Росією енергетичної інфраструктури восени 2022 — взимку 2023, кількість тих, хто виїхав і не повернувся, була значною, але все-таки меншою, ніж у березні 2022 (у жовтні-грудні 2022 чистий відтік становив трохи більш ніж 150 тис. осіб, тоді як у січні-лютому 2023 — майже 210 тис.). Навесні 2023 року, кількість тих, хто повернувся, була вищою, ніж тих, хто виїхав — чистий приріст 110 тис. осіб: • у березні-квітні повернулося на 140 тис. більше, ніж виїхало: це ми пов'язуємо з припиненням відключень електроенергії та меншим числом повітряних атак на міста України; • у травні виїхало на 30 тис. осіб більше, ніж повернулося: однією з причин могла стати активація ракетних обстрілів. Улітку 2023 року динаміка перетинів між країнами, які мають спільний кордон, була однією з найбільших за період повномасштабного вторгнення:

за червень відтік українців за кордон становив приблизно 150 тис. осіб, що ми пов'язуємо з посиленням ракетних атак на міста України та підривом Каховської ГЕС; • у липні-серпні, навпаки, кількість тих, хто повернувся, збільшилася на 190 тис. осіб, що ми можемо пояснити літніми канікулами дітей у країнах Європи та їх приїздом додому на цей час. Також у серпні абсолютна кількість в'їздів до України була найвищою за весь період війни — 1,8 млн осіб. Таку тенденцію ми пов'язуємо з періодом відпусток та літніх канікул у дітей. Про це свідчить різке збільшення перетинів на кордоні України з усіма країнами. Восени 2023 року кількість українців, які виїжджали за кордон, була більшою за тих, хто повернувся: чистий відтік становив приблизно 110 тис. осіб. Хоча осінь минула без значних проблем з боку енергетичної інфраструктури, обстріли тривали. Крім цього, діти поверталися з канікул на навчання. Особливо це стосується Німеччини, де перебуває

найбільша кількість українських біженців і навчальний семестр розпочинається у жовтні. У грудні 2023 року було зафіксовано чистий притік українців. Він становив майже 10 тис. осіб, що можна пояснити різдвяно-новорічними святами і приїздом українських біженців до свої рідних. Вже у січні 2024 року зафіксовано чистий відтік українців за кордон — приблизно 60 тис. осіб. Однією з причин такого значного виїзду є закінчення різдвяних свят і повернення дітей до навчання та їхніх батьків до роботи за кордоном. Подальшу ситуацію із повернення українців у лютому та навесні 2024 року важко спрогнозувати. Якщо не буде нових потужних ракетних атак на міста та окупації нових міст на півдні чи сході України, то навряд чи спостерігатимемо нову хвилю біженців за кордон. Можна очікувати на чистий приплив українських біженців наприкінці квітня-початку травня 2024 року на Великдень. В інші місяці можемо спостерігати відносно однакову кількість в'їздів та виїздів за кордон. Загалом за 2023 рік з України виїхало на 160 тис. осіб більше, ніж в'їхало. Але ситуація у 2024 році багато в чому залежатиме від таких чинників, як посилення/послаблення ракетних атак, які спричиняють руйнацію інфраструктури, невизначеність щодо закінчення війни, динаміки економіки тощо.

Більшість українських біженців — жінки. Серед усіх біженців за кордоном їх станом на січень 2024 року було 65% (Рисунок, презентація). Чоловіків серед біженців 35%. Частка чоловіків серед біженців суттєво зросла порівняно з листопадом 2022 року, коли вона становила 17%.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ БІЖЕНЦІВ ДО ВІЙНИ

Опитані нами біженці краще оцінюють своє матеріальне становище до повномасштабної війни, ніж інші українці. У самооцінці свого економічного становища до війни 5% опитаних нами біженців за кордоном зараховують себе до найбідніших — тих, кому не вистачало грошей навіть на їжу. Для порівняння, в останньому до великої агресії РФ опитуванні (липень-серпень 2021 року) Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) до такої категорії себе зараховували аж 14%.⁵⁰ У дослідженні КМІС улітку 2021 найбільшою категорією (41%) були ті, кому вистачало на їжу, однак одяг купувати було складно. Однак серед біженців лише 9,2% зараховують себе до цієї категорії ретроспективно. Найбільшою категорією натомість є такий рівень самооцінки матеріального становища — ті, хто не має проблем із купівлею їжі чи одягу, однак мають проблеми із придбанням дорожчих товарів довготривалого вжитку.

Водночас приблизно 70% біженців до війни були працевлаштованими (повний/неповний день або ж мали власний бізнес), 5,5% шукали роботу, 9% були учнями чи студентами. Опитані могли обрати більше одного варіанта відповіді (наприклад, бути одночасно студентом і шукати роботу), тому точно порівняти результати із загальним рівнем зайнятості ми не можемо. За даними Держстату, у 2021 році зайнятість всього населення віком 15 років і старше становила 49,3%⁵², тож можемо зробити висновок, що загалом опитані нами біженці були більш зайнятими, ніж українці у середньому.

СТАТУС ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНЦІВ РІЗНИТЬСЯ ЗАЛЕЖНО ВІД КРАЇНИ

Українці поступово інтегруються до іноземних ринків праці. Серед працевлаштованих українських громадян за кордоном уже більшість повідомляє, що заробляє більше, ніж до повномасштабного вторгнення, що майже на 20 в. п. вище, ніж у листопаді 2022 року.

Приблизно половина серед працевлаштованих працює не за тією спеціальністю, за якою працювала до відкритої російської агресії. За понад рік ця частка дещо знизилася з 60% до 51%. Натомість на 8 в. п. зросла частка тих, хто знайшов роботу за своєю або за суміжною спеціальністю.

За даними Bloomberg, у 2019 році приблизно 20% польських компаній-роботодавців наймають українців на постійній основі або за тимчасовими трудовими договорами. За прогнозами, вже до кінця 2019-го ця цифра виросте до 30%. А всього за приблизними підрахунками в Польщі зараз працює близько 1,5 млн українців, тобто близько 4% від населення країни.[1]

За даними hh.ua, найбільш затребувані в Україні працівники низької кваліфікації — це представники всіх робітничих професій (вантажники, будівельники, трактористи, швачки і т. Д.). Претендентів на такі робочі місця дуже мало: часто на одну вакансію припадає менше одного резюме. Хоча, в середньому, по ринку праці за одну вакансію може змагатися 3-4 здобувача, а в деяких професійних сферах на одне місце претендують до 25 осіб.[2]